

ההלכה השנויה בסמוך לה, ברישא של המשנה עצמה.

דקבעי למיתני ברישא, היות ורצה התנא לשנות בכלל "המותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן", גם את הדין של **חלל שנשא כשירה**, שהיא אסורה לאחיו היבם, שהוא כהן הכשר.

והוצרך כאן התנא לומר "נשא". כי **טעמא דנשא**, לכן היא נאסרת לאחיו הכשר, משום **דשווייה החלל לאשתו חללה**, על ידי ביאתו בה, ולכן היא נאסרת לאחיו שהוא כהן כשר. **אבל** אם **קידש** החלל בלבד, ולא בא עליה — **שריא ליה**, מותרת היא לאחיו היבם, שהרי עדיין כשירה היא לכהונה, כיון שלא נבעלה לחלל. **ומשום הכי, קתני נמי ברישא דרישא "נשא"**.

ועתה, באה הגמרא לדון בלשון נוספת באותה הלכה, ששינונו בה "ואלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן: כהן הדיוט שנשא את האלמנה, ויש לו אח כהן גדול":

ומאי איריא דקתני, מדוע נקט התנא "כהן הדיוט שנשא את האלמנה"?

ליתני: כהן הדיוט שנשא את הבתולה,

וכשמת היא נעשית אלמנה. שאף זו בכלל "מותרת לבעלה ואסורה ליבמה" היא! ?

וכי תימא, שמא תאמר לתרץ, **שקסבר האי תנא** במשנתנו, שהיות ובשעת הנישואין לכהן ההדיוט, היא לא היתה אסורה אז על הכהן הגדול [היבם] באיסור אלמנה, שוב אין זה משנה אם נעשית אחר כך אלמנה, וסובר התנא הזה, ש"נישואין הראשונים" הם ה"מפילין" את היבמה ליבום.

כלומר, הנישואין שנשאה אחיו המת, הם סיבת הנפילה ליבום לפני היבם. כי מה שמייבמה היבם, הוא המשך לאישות המת. ואישות זו התהוותה בשעת נישואי האח המת.

והיות ובאותה שעה היא היתה מותרת ליבם, הכהן הגדול, שהרי עדיין בתולה היתה, לכן, כשימות הכהן ההדיוט, יכול אחיו, הכהן הגדול, לייבמה. (1)

אי אפשר לומר כן!

כי **הרי שינונו במשנתנו, חלל שנשא כשירה**, ויש לו אח כהן כשר, שהיא אינה מתייבמת משום שנתחללה על ידי ביאת החלל.

ולא אמרינן: נישואין הראשונים מפילין!

ועוד תמהו התוס', שלא מצינו נשואין מפילים אלא לחומרא, ולא לקולא!

ותירץ הריטב"א, שאין כונת הגמרא לומר שאכן למאן דאמר נישואים הראשונים מפילים, היא תהיה באמת מותרת, אלא הדברים נאמרו על דרך השלילה, שאפילו אם תעלה בדעתך לומר שנישואין הראשונים מפילים, וכיון שהיא היתה מותרת בשעת נישואין הראשונים, היא

1. הראשונים תמהים, הכיצד יתכן שתהיה מותרת אלמנה לכהן גדול מחמת נפילה ליבום מדין נישואין הראשונים מפילים! ?

וביותר תמהו על המשך הגמרא, האומרת שהיה שייך להתיר מחמת דין "נישואים הראשונים מפילים" אפילו חלל שנשא אשה, ומת, ונופלת האשה [שהתחללה בביאתו] לפני אחיו, שהוא כהן כשר!

"ואלו אסורות לאלו ולאלו: כהן גדול שנשא את האלמנה, ויש לו אח כהן גדול, או כהן הדיוט".

ושם דוקא אלמנה אסורה לכהן הגדול.

אבל בתולה – הא חזיא ליה [ראויה היא לו].

משום הכי קתני גם בתחילת המשנה "אלמנה".

א. אסרה תורה לבוא בקהל ה' את שני הדורות הראשונים של גרים מצריים, והתירה את הדור השלישי, ואילך.

הדור הראשון, נקרא "מצרי ראשון", והוא הגר המצרי עצמו.

והיינו, שאין אנו אומרים, היות ובשעת נישואי המת, לפני שנבעלה על ידי החלל, היא היתה מותרת אז ליבם, שוב היא לא תיאסר לו.⁽²⁾

והוא הדין שאין לומר בכהן גדול שנופלת לפניו בעולת אחיו, שתהיה מותרת לו בעולה מכח נישואים ראשונים מפילים.

וחוזרת השאלה מדוע נקט התנא אלמנה ולא בתולה?

ולכן, מיישבת הגמרא באופן אחר:

הא, זה ששנינו "אלמנה" ולא "בתולה" – **ודאי** שנינו כך **משום סיפא**, **דקבעי למיתנא**, שרצה התנא לשנות ב**סיפא** של המשנה את ההלכה –

ואם כן, כיון שהיה מומר בשעת מותו של אחיו, אין הוא זוקק!

ותירץ החזון איש: "כיון שחפץ ה' בבנין בית אחיו, וקדשנו במצות היבום, הכריעו הגאונים שאין ראויה פרשה זו אלא באחים במצוות, ואין ראוי למעט [את המומר] אלא בתחלת חלות המצוה.

ולדעת הגאונים, "נשואין מפילים" – לענין זה שכבר עשתה המצוה קנין. ואם היו האחים ראויים למצוות יבום שעה אחת [המתחילה בנשואי האח המת] חל קנינו, ולא פקע שוב, אפילו כשהמיר בשעת מיתה".

ולפי דברים אלו, מתחיל קנין היבום כבר בשעת נישואי האח המת, ולכן יש מקום לומר שאין האלמנה נאסרת לכהן גדול במקום יבום, היות והחל בה קנינו לפני שנעשה כהן גדול.

2. עיין בהערה הקודמת, שהקשו הראשונים, כיצד אפשר להעלות על הדעת שיכול האח

מותרת גם לאחיו, בכל זאת לא יתכן שהיא תיפול ליבום!

חזן מזה שאליבא דאמת, אין היתר שכזה מחמת נישואים הראשונים מפילים.

ויתכן להוסיף לפי דברי החזון איש [ק"ח א] בביאור מחלוקת הגאונים ורבינו חננאל בענין יבם מומר, שאינו נקרא "אחיו" לענין יבום, ואם נפלה יבמה לפני אח מומר, אין היא צריכה להחלץ ממנו כדי שתהיה מותרת להנשא לשוק.

ונחלקו, האם צריך היבם להיות מומר כבר משעת נישואי אחיו כדי שתיפטר מיבומו, או שגם אם נהיה היבם מומר אחר נישואי אחיו אין היא זקוקה לו.

וכתבו הגאונים, שצריך שיהיה מומר כבר בשעה שקידשה אחיו, היות ו**נישואין הראשונים מפילים**.

ותמה החזון איש, הרי גם הסובר שנישואין מפילים אין הוא חולק על כך שמיתה מפלת, אלא הוא סובר שאף נישואים מפילים.

הדור השני, שנולד מהגר המצרי, נקרא "מצרי שני".

ונלמד איסורם של שני הדורות, מהפסוק "דור שלישי יבוא להם בקהל ה'". המלמד שעד דור שלישי לא יבואו המצרים בקהל ה'.

ואיסור זה נוהג בין במצרים ובין במצרות, שאסורה גם מצרית ראשונה או שניה לישראל.

אבל דור שלישי של מצרי – דינו כישראל גמור.

ב. מצרי ראשון או מצרי שני – מותרים במצרית ראשונה או שניה.

היה אביו מצרי שני ואמו מצרית ראשונה – נחלקו לעיל [עא א] רבה בר בר חנה משמו של רבי יוחנן, ורב דימי משמו של רבי יוחנן, מה הוא דין הבן.

לדעת רבה בר בר חנה הלך אחר אביו, ומאחר שאביו הוא מצרי שני, הרי בנו מצרי שלישי, ומותר לבוא בקהל.

ואילו לדעת רב דימי הלך אחר האם, ומאחר שהאם מצרית ראשונה הרי בנה מצרי שני, ואסור לבוא בקהל.

ג. שיטת סוגייתנו היא ש"קהל גרים – לא

איקרי קהל". ולכן, גר מותר במצרית ראשונה או שניה, ומצרי ראשון או שני מותר בגיורת.

ד. אך רק הגר או הגיורת עצמם, אינם נכללים ב"קהל ה'", אבל בן הגרים או בתם הם "קהל ה' גמור", ואפילו היו גם האב וגם האם גרים.⁽³⁾

מתקיף לה רב פפא [הקשה רב פפא קושיא על רב דימי בשם רבי יוחנן]:

אם איתא להא דכי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן [אם אכן הלכה כמותו] **שמצרי שני שנשא מצרית ראשונה – בנה מצרי שני הוי**.

היות והוא הולך אחר אמו. וכיון שאמו היא מצרית ראשונה, הרי בנה הוא מצרי שני, ואסור לבוא בקהל. ואינו הולך אחר אביו, שהוא שני, להיות שלישי ולהיות מותר לבוא בקהל.

ואם כן, **ליתני נמי** במשנתנו, דוגמא נוספת, של מצרי בישראל, שיש בו כל אופני המשנה, וכגון:

מצרי שני שנשא שתי נשים מצריות –

אשה אחת היתה מצרית ראשונה, ואשה אחת היתה מצרית שניה.⁽⁴⁾

הכהן הכשר לייבם את אשת אחיו החלל, שהתחללה על ידי אחיו בכיאתו בה, משום "נישואין מפילים", ובתירוק הריטב"א שם.

3. מהרש"ל, ומהדורא בתרא, בדעת רש"י. ובתוספות מבואר אחרת. אך מדברי רש"י בסוגייתנו, הוכיחו מהרש"ל ומהרש"א שכך

דעתו; וראה רש"ש שתמה על זה מקדושין [דף עה] "גר – עד עשרה דורות מותר במזורת". ועיין בחזון איש בהרחבה.

4. לענין משנתנו אין נפקא מינה אם נשא מצרית שניה או שנשא ישראלית, שהרי בין כך ובין כך בנו כישראל גמור הוא, וראה היטב בתוספות

ב. ו"מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן"
— אי איפוך, ונסוב!

דהיינו, אם נשאו שני האחים, כל אחד, אשה שאינה ראויה לו.

וכגון, שנשא בן הראשונה, שהוא מצרי שני, אשה ישראלית, שהיא ראויה רק לאחיו, שהוא מצרי שלישי, והוא ישראל גמור, ולא לו שהוא מצרי שני.

וכגון, שנשא בן השניה, שהוא מצרי שלישי, והוא ישראלי גמור, מצרית שניה, שהיא ראויה רק לאחיו שהוא מצרי שני, ולא לו שהוא ישראלי גמור —

הרי נשותיהם של כל אחד ואחד מהם — מותרות ליבמיהן, ואסורות לבעליהן.

ג. "מותרות לאלו ולא לו" — גיורות.

כגון שנשאו שניהם גיורות, לפי שאף מצרי שני מותר לישא גיורת, היות ש"קהל גרים לא איקרי קהל". ונמצאו נשותיהם של כל אחד מהם, מותרות לבעליהן ומותרות ליבמיהן.

ד. "אסורות לאלו ולא לו" — אילוניות.

כגון שנשא בן הראשונה, שהוא מצרי שני, אשה אילנית ישראלית, שהיא אסורה לו, ואסורה גם לאחיו היבם, שהרי איילנית אינה נופלת ליבום, והיא אסורה משום ערות

והיו לו בנים מהאשה הראשונה ומהאשה המשנייה, והבנים הללו הם אחים מהאב, אך לא מהאם!

בן אחד מהראשונה, שהוא מצרי שני — לדעת רב דימי — ואסור לבוא בקהל.

ובן אחד מהשנייה, שהוא מצרי שלישי, ודינו כישאל גמור —

ובאופן זה יתכנו כל אופני המשנה:

א. אי נסיב כי אורחיהו — מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן.

אם התחתנו כדרכם באופן המותר, שנשא המצרי השני, האסור לבוא בקהל, אשה כמותו, מצרית שניה, (5) המותרת לו.

ונשא המצרי השלישי, שהוא ישראלי, אשה ישראלית, (6) המותרת לו —

הרי נשותיהם של אלו, מותרות לבעליהן, ואסורות ליבמיהן.

דהיינו, אשתו של בן הראשונה, שהיא מצרית שניה — אסורה לאחיו היבם, שהוא מצרי שלישי. היות ודינו כישאל, והוא אסור במצרית, שהיא פסולה לבוא בקהל.

וכן אשתו של בן השניה, שהיא ישראלית, אסורה לאחיו הראשון, שהוא מצרי שני. (7)

ד"ה אי.

5. או מצרית ראשונה.

6. או מצרית שלישית, מהרש"א לדעת רש"י.

7. התבאר על פי רש"י. ואולם שיטת התוספות היא, שהמצרית השניה אינה אסורה ליבם, שהוא מצרי שלישי. כי אף בן גרים נקרא גר ואינו קהל ה', ומותר המצרי השלישי במצרית שניה. וראה בדבריהם את ביאורם בסוגיא.

אשת אח שלא במקום מצוה.

וכיון שהכללים של המשנה מתאימים גם לענין שכזה, תיקשי, למה לא שנה התנא גם אופן זה במשנתנו? (8)

ומשנינן: **תנא ושייר**. שנה התנא כמה דוגמאות של הכללים הללו, אך לא שנה את כולן, אלא שייר כאלה שלא שנה אותן.

והוינן בה: **מאי שייר**, איזו דוגמא נוספת שייר התנא, **דהאי שייר**, שלכן שייר גם דוגמא זאת?!

שהרי אין דרך התנא לשייר דבר אחד בלבד, אלא דרכו לשייר כמה דברים. ואם נשאר רק דבר אחד, הוא שונה אותו במפורש, ואינו "משירו".

ומשנינן: **שייר התנא גם פצוע דכא**. שאף בו יתכנו כל האופנים שבמשנה, כגון:

א. נשא כשר את הישראלית, ויש לו אח פצוע דכא — הרי זו מותרת לבעלה, ואסורה ליבמה.

ב. נשא פצוע דכא את הישראלית, ויש לו אח כשר — הרי זו אסורה לבעלה, ומותרת ליבמה.

ג. נשא פצוע דכא את הישראלית ויש לו אח פצוע דכא — הרי זו אסורה לזה ולזה.

ד. נשא פצוע דכא את הגיורת [שהיא מותרת לפצוע דכא, כי "קהל גרים לא איקרי קהל", וכל פסולי קהל מותרים בה] ויש לו אח

כשר, או פצוע דכא, הרי זו מותרת לזה ולזה.

ודוחה הגמרא את התירוץ הזה:

אי משום פצוע דכא — לאו שיורא הוא!

אין פצוע דכא חשוב שיור של דוגמא נוספת —

דחא תנא ליה חייבי לאוין. כיון ששנה התנא דוגמא אחת של חייבי לאוין, שוב אין לו צורך לחזור ולשנות פצוע דכא, שגם הוא "חייבי לאוין".

אבל מצרי, שהוא איסור עשה, דכתיב "דור שלישי יבוא להם בקהל ה'", ומכלל הן אתה שומע לאו, שדור ראשון ושני לא יבוא להם בקהל ה' — היה לו לתנא להשמיענו שהוא אסור ליבם.

ותמהה הגמרא על דחיית התירוץ:

אטו, האם חייבי לאוין — מי לא קתני לדוגמא אחת של חייבי לאוין במשנתנו, ובכל זאת, הדר תני, חזר התנא ושנה דוגמא נוספת?!

האם לא חזר ושנה התנא, לאחר שכבר הביא דוגמא אחת של "חייבי לאוין" — דוגמא נוספת של חייבי לאוין?!

והא קתני תחילה: כהן הדיוט שנשא אלמנה.

שהיא אסורה ליבם כהן גדול בלאו, ושנה בכך את דין "חייבי לאוין".

8. וכל הקושיה היא לפי דברי רב דימי בשם רבי יוחנן, שהולכים בדורות המצרי אחר האם. אבל לרבה בר בר חנה, שאמר בשם רבי יוחנן שהיחס הדורות של מצרי הולך אחר האב, לא יתכנו כללי המשנה במצרי. שהרי הבעל והיבם הם אחים מן האב [שאם

שהרי הבעל והיבם הם אחים מן האב [שאם

— איצטריכא ליה לתנא לאשמעינן, שאין אשה כשרה אסורה להינשא לחלל [ואפילו אם בת כהן היא], כדרב יהודה אמר רב:

דאמר רב יהודה אמר רב: לא הוזהרו הנשים שהן כשרות להנשא לכהונה [ואפילו כהנות] — מלהנשא לפסולין⁽⁹⁾ בחללות, ולהתחלל על ידי ביאתו.⁽¹⁰⁾

ומעתה, שוב תיקשי, למה לא שנה התנא את ענין "מצרי", כדי להשמיענו שחייבי עשה אינם עולים ליבום, והרי לא שייר התנא דבר נוסף שלא שנה אותו על אף שהוצרך לשנותו, ואינך יכול לתרץ "תנא ושייר"!

ומתרצת הגמרא, שבכל זאת יש לומר "תנא ושייר":

והא קתני חלל שנשא כשרה, ונפלה לפני כהן כשר, שהיא באיסור לאו על היבם, ובכל זאת חזר ושנה התנא את דינו של ישראל שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר, שאף הוא באיסור לאו על היבם הממזר.

הרי ששונה התנא וחוזר ושונה דוגמא נוספת של חייבי לאוין, אף כשאין בה חידוש, ואם כן, היה לו להשמיענו גם פצוץ דכא.

אלא ודאי "תנא ושייר".

ודחינן: הא — ממזר שהוא חייבי לאוין —

ובכל זאת, שוב חזר התנא ושנה אפשרות נוספת של חייבי לאוין:

חלל שנשא כשרה, ונתחללה בביאתו, ומת — שאף היא "חייבי לאוין", שהרי אסורה היא לאחיו היבם, שהוא כהן כשר, באיסור לאו של חללה.

ואם כן, היה לו לתנא לחזור ולשנות גם את האפשרות של פצוץ דכא.

ומכך שלא חזר התנא לשנות אותו, מוכח שלא שנה התנא את כל האפשרויות, אלא רק כמה מהן, ושייר אפשרויות אחרות שלא שנה אותן.

ונמצא כי התירוץ "שייר פצוץ דכא", הוא תירוץ נכון!

אך עדיין דוחה הגמרא את התירוץ:

לעולם אין לו לתנא לחזור ולשנות פצוץ דכא, לפי שהוא כבר שנה דוגמא אחת של חייבי לאוין, ולכן אין לתרץ ששייר התנא את פצוץ דכא בנוסף למצרי שני.

ומה שהוכחת מכך שחזר התנא ושנה את דינו של חלל שנשא כשרה, שחוזר התנא ושונה דוגמאות נוספות של חייבי לאוין — אין זו ראייה, כי אין כונת התנא להביא דוגמא נוספת של חייבי לאוין.

אלא, את הדין ההוא של חלל שנשא כשירה

הוזהרו כשרות לינשא לפסולין, פירוש, כשרות לכהונה — לא הוזהרו שלא לינשא לפסולי כהונה, כגון חלל וגר ומשחרר, ואפילו היתה היא כהנת!

10. רש"י. והמאירי הוסיף: גר ומשחרר.

לא כן אין יבום], ואם כן, יחוס דורותיהם של האחים שוה, ולא יתכן לקרוא בהם "המותרת לזה אסורה לזה".

9. רש"י ביאר, קמשמע לן שלא הוזהרו "כשרות וכהנות" מלהינשא לפסולין, לחללין.

וכן הוא לשון המאירי: זה שביארנו ש"לא

ואם כן, היה לו לתנא לשנות גם את דינו של פצוע דכא, למרות שאין בו כל חידוש נוסף.

אלא, לאו, הלא שמע מינה: לא שנה התנא פצוע דכא כמו שחזר ושנה ישראל בממזרת, משום ש"תנא ושיר", ולפיכך שייר התנא גם את דין מצרי.

ומסקינן: אכן שמע מינה!

גופא:

אמר רב יהודה אמר רב: לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין, דהיינו, לחללין.

לימא, האם יש לנו לומר, כי מסייע ליה, יש לו סיוע ממשנתנו, ששנינו בה:

"ואלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן — **הלל שנשא כשרה!**

מאי לאו, האם לא מדברת המשנה בכהנת הראויה לו.

ומאי "כשרה"? — כשרה לכהונה!

כלומר בת כהן, שהיא לבדה "כשירה" [הגונה] להינשא לכהן, שאין ראוי לכהן לישא לכתחילה בת ישראל, אלא בת כהן בלבד.

הרי למדת, שאף על פי שבת כהן היא — מותרת היא להינשא לחלל.

ודחינן: לא כאשר אמרת, שמדובר בחלל שנשא בת כהן.

נמי לא מהדר מיתנא היא [אין זו חזרה שבה שונה התנא דוגמא נוספת שלא לצורך], כי דוגמא זו נשנתה במיוחד, משום הדין השני, שיש נשים שהן "מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן", ולהשמיענו כי אף באופן שאסורה היא לבעל משום ממזר, מכל מקום מותרת היא ליבם —

וחידוש זה לא שמענו מהדין הקודם, של חללה לכהן.

ראשמועינן התנא תחילה חייבי לאוין בחללה לכהן, שהוא לאו שאין שוה בכל אלא לכהנים. ואף על פי שהיא אסורה לבעל, מכל מקום מותרת היא ליבם.

ושוב **קמשמע לן** התנא ממזר, שהוא לאו השוה בכל, ובכל זאת, על אף שלבעל היא אסורה, היא אינה נאסרת ליבם.⁽¹¹⁾

אך פצוע דכא לא היה צריך התנא להשמיענו, כיון שאין בו שום תוספת חידוש על דין ממזר, שגם הוא לאו השוה בכל, ואין כאן "שיר".

ושוב תיקשי, למה לא שנה התנא חייבי עשה במצרי?!

ושוב מתרצת הגמרא, שמכל מקום, פצוע דכא — שיר הוא.

כי הא קתני במשנתנו, אחר שכבר שנה התנא דוגמא של חייבי לאוין של ממזר בישראלית —

ישראל שנשא ממזרת, ויש לו אח ישראל, שאף הוא אסור בלאו ליבם. ואין בדוגמא זאת כל חידוש נוסף.

11. נתבאר על פי תוספות.

ודחינן: מידי איריא? וכי חייב אני להעמיד שהמשנה מדברת באותו סוג כשרות ביבם וביבמה?!

והרי יכול אני לומר —

הא "כשר" ביבם — כדאיתא, לפי מה שאני מעמיד, בכהן כשר.

ואילו הא, "כשרה" שביבמה — כדאיתא, לפי מה שהעמדנו, שהיא כשרה לקהל בלבד ולא לכהונה.

מתיב רבין בר נחמן על דינו של רב יהודה:

כתיב גבי נשים הפסולות לכהונה [ויקרא כא ז]:

"אשה זונה וחללה — לא יקחו.

ואשה גרושה מאישה — לא יקחו".

מלמד הכתוב, בכך שחזר וכפל בלשונו "לא יקחו" (12) — שהאשה מוזהרת על ידי האיש.

והיינו, כשם שהכהן מוזהר שלא לישא פסולות, כך האשה מוזהרת שלא להינשא לפסולין.

אלא המדובר הוא בחלל שנשא ישראלית. ומאי "כשרה"? — כשרה לבוא בקהל.

ותמהינן: אי הכי, שהמשנה מדברת בכשרות לקהל ולא לכהונה, תיקשי —

האם זה ששנינו בדין חלל שנשא כשרה, שיש לו אח "כשר" — האם הכי נמי תפרש שמדובר באח שהוא כשר לקהל?!

והרי אם תפרש כך, הרי מכלל דבריך יוצא, דהוא, האח המת, החלל, היה פסול לקהל!

והרי לא יתכן שמדובר בפסול קהל, אלא רק בחלל, שפסולו הוא לכהונה בלבד, ולא לקהל!

אלא לאו, בהכרח, מדברת המשנה, שהאח השני, ה"כשר" — הינו כהן כשר, שהוא אינו חלל!

ומד"הוא" כהן, מכך ש"כשר" הנזכר לגבי היבם הינו כהן כשר —

היא נמי, ה"כשרה" האמורה לגבי יבמה, גם כהנת היא.

ומוכח מכאן, שמותרת כהנת לינשא לחלל, ומסייע ליה לרב יהודה.

12. רש"י. אך התוס' לעיל [ה א ד"ה ואכתו, בסופו], כתבו שהלימוד הוא משום "דקרי ביה לא יקחו — לא תקח". והבין רבי עקיבא איגר בכונת דבריהם, שהלימוד הוא מלשון רבים אמור בפסוק, שמשמעותו שהאיש לא יקח, והאשה לא תקח [דרוש וחידוש לכתובות דף ל א. ועייין היטב בלשון התוס' בבא מציעא דף ל ב, ובתורה תמימה על הפסוק הזה, הדורש את לשון "לא יקחו" בקמ"ץ תחת הקוף"!]. ורוצה רבי עקיבא איגר לחדש [ונקט בתחילת דבריו "ולולי דמסתפינא" שהיות והלימוד לאסור את האשה להינשא לפסול הוא מלשון רבים "לא יקחו", אם כן, אין האשה הבעולה לכהן גדול אסורה לו באיסור עשה של "והוא אשה בבתוליה יקח", כיון שהאיסור הזה נאמר בלשון יחיד, והוא נאמר רק לכהן גדול עצמו, ולא לאשה הנישאת לו!

12. רש"י. אך התוס' לעיל [ה א ד"ה ואכתו, בסופו], כתבו שהלימוד הוא משום "דקרי ביה לא יקחו — לא תקח". והבין רבי עקיבא איגר בכונת דבריהם, שהלימוד הוא מלשון רבים אמור בפסוק, שמשמעותו שהאיש לא יקח, והאשה לא תקח [דרוש וחידוש לכתובות דף ל א. ועייין היטב בלשון התוס' בבא מציעא דף ל ב, ובתורה תמימה על הפסוק הזה, הדורש את לשון "לא יקחו" בקמ"ץ תחת הקוף"!]. ורוצה רבי עקיבא איגר לחדש [ונקט בתחילת דבריו "ולולי דמסתפינא" שהיות והלימוד לאסור את האשה להינשא לפסול הוא מלשון רבים "לא יקחו", אם כן, אין האשה הבעולה לכהן גדול אסורה לו באיסור עשה של "והוא אשה בבתוליה יקח", כיון שהאיסור הזה נאמר בלשון יחיד, והוא נאמר רק לכהן גדול עצמו, ולא לאשה הנישאת לו!

והרי דין זה, **מדריב יהודה אמר רב** — **נפקא, נלמד!**

דאמר רב יהודה אמר רב, וכן תנא דבי רבי ישמעאל:

כתיב [במדבר ה] **"איש או אשה, כי יעשו מכל הטאות האדם"** — **השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין** [איסור לאו ואיסור כרת⁽¹⁴⁾] **שבתורה.**

ומאחר שהוא מוזהר עליה, אף היא מוזהרת עליו.

ואם כן, בהכרח, ש"לא יקחו", בא ללמד שכהנת כשרה לא תינשא לפסול, ותיקשי לרב יהודה, הסובר שלא הוזהרו כשרות מלהינשא לפסולים?!

והניחה הגמרא, שמשמעות הלימוד הזה היא, שאשה כשירה אסור לה להינשא לאיש פסול, וקשיא לרב יהודה!

אמר רבא: הכתוב לא בא להשמיענו איסור פסולים לכהנות. אלא בא להזהיר את האשה הפסולה, שהיא לא תשא את הכהן הכשר.

כי כל היבא דהוא מוזהר בה — **היא גם מוזהרת בו.**⁽¹³⁾

וכל היבא דהוא לא מוזהר בה, כגון חלל הנושא בת כהן — **אף היא לא מזדהרא** שלא לינשא לו.

ותמהינן: **והא,** האם זה שאשה פסולה מוזהרת שלא תשא את הכהן הכשר — האם **מהבא נפקא?** וכי מ"לא יקחו" נלמד דין זה?!

13. מתבאר בגמרא, שגם האשה מוזהרת שלא להנשא לכהן כשהיא פסולה, ואין זה איסורו של הכהן בלבד.

ובסוף מסכת נדרים, אומרת המשנה שאשת כהן האומרת לבעלה הכהן "נאנסתי תחתך, והריני אסורה עליך משום איסור זונה", אינה נאמנת לאסור עצמה עליו, אלא עליה להביא ראיה לדבריה.

ותוס' שם הקשו, מדוע היא לא נאמנת לאסור עצמה על בעלה מדין "שויתה נפשה חתיכה דאיסורא", שהוא דין נאמנות אדם על עצמו, לאסור עת עצמו.

ותירצו בשם הר"ר אליעזר ממיץ, שלא מצינו זונה שאסור לה להנשא לכהן, אלא רק הכהן הוא זה שאסור בה. ולכן, אינה נאמנת לאסור את עצמה כלפיו, כי היא עצמה אינה אסורה.

והקשו עליו התוס' מסוגייתנו, שמוכח כאן שגם על האשה הפסולה לכהונה יש איסור,

מהפסוק "לא יקחו"!

ונאמרו בביאור שיטתו של הר"ר אליעזר ממיץ כמה הסברים.

הרשב"א במסכת נדרים, מתרץ, שודאי גם היא מוזהרת, וכמו שמוכח כאן, אלא שכל איסורה של האשה נובע מאיסורו של הבעל. ולכן, אם הוא מותר בה, גם היא מותרת בו. כי היות והוא אינו צריך להאמין לה, והוא מותר בה — הרי גם היא מותרת בו, גם כשהיא טוענת שנאנסה תחתיו!

והחתם סופר שם, מבאר, שגדר איסור האשה הוא משום הכשלת האיש, ואם לאיש מותר, אין היא מכשילתו, ולכן גם היא מותרת, למרות שודאי לה שזינתה.

ועיין בביאור הענין הוא בהרחבה בספר "מלבושי יום טוב [עמודים 7 — 46]

14. כתב רש"י: עונשין, לאו וכרת, אבל עשה

ומשנינן: לעולם "לא יקחו" בא להזהיר את האשה הפסולה שהיא לא תנשא לכהן כשר. ומה שהוצרכנו ללימוד של "לא יקחו", ואין אנו לומדים כן מ"איש או אשה", כי —

אמר רב, שלדעתו יש ללמוד מהפסוק "איש או אשה", שהשוותה התורה את דיני האיש והאשה.

ומה שהיה, מהלימוד של "איש או אשה" — הוה אמינא שלא הוזהרה אף האשה אלא בלאו הוזהרה בלאו.

אבל לאו שאינו שוה בכל, כגון פסולה לכהן, לא הוזהרה בו אשה.

ומשנינן: לא. אין זה כאשר אמרת, שלולי המיעוט מ"בני אהרן" היינו אוסרים אפילו את הכהנת להיטמא למת משום דכתיב "איש או אשה". היות ולא שאינו שוה בכל הוא, ולא שכזה אינו נכלל ב"איש או אשה".

לכן קא משמע לן הכתוב "לא יקחו", שגם בלאו שאינו שוה בכל הוזהרה גם האשה.

אלא, לכך הוצרך הכתוב למעט אותה מאיסור טומאה למת, מהמיעוט "בני אהרן" —

והרי איסור טומאה של כהן למת, דלאו שאין שוה בכל הוא, ולפי תירוץ הגמרא, היה לנו לומר, שאי אפשר לאסור נשים כהנות בטומאה למת משום "איש או אשה" —

משום דהוה גמרינן, היינו לומדים לאסור טומאה למת אף לכהנות, על אף שהוא לאו שאינו שוה בכל, מ"לא יקחו". שמשמע ממנו, שהשוותה התורה את האשה לאיש בלאו של כהונה, על אף שהוא לאו אינו שוה בכל.

ובכל זאת, רק מטעמא שהתמעטו בנות אהרן במפורש מאיסור זה, דכתב רחמנא "אמור אל הכהנים בני אהרן לנפש לא יטמא בעמיו", ומלמד הכתוב "בני אהרן", ולא "בנות אהרן" — רק משום כך התמעטו ממנו בנות אהרן.

והיינו אומרים, שאסרה התורה אף את האשה הכהנת בלאו של טומאה, למרות שהוא לאו שאינו שוה בכל. ולכן הוצרך הכתוב למעט את הכהנת מאיסור טומאה למת.⁽¹⁾

הא לאו הכי, אילולי התמעטו בנות אהרן במפורש — הוה אמינא שנשים כהנות חייבות שלא להטמא לקרוביהן.

איבא דאמרי:

ומאי טעמא היה צריך הכתוב למעטן? — לאו, הלא הוא משום הלימוד דרב יהודה

1. מסיכום הסוגיא מתבאר, כי: א. "לא יקחו" — מלמד על פסולה שהיא אסורה לכהן. והוא אף יכול ללמד על כהנת

לא הוי עונש, הלכך מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, אבל לא תעשה — בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא, נשים חייבות.